

v Lj. z dne 10. II. 1798. — 51. Radics: Alte Häuser in Laibach I. 1908, str. 14 sl. — 52. Pray tam. — 53. Radics: Alte Häuser in Laibach I. 1908; Vrhovnik: Gostilne v stari Ljubljani 1926; Fasc 52, popis prebivalstva 1890 in 1900. — 54. V. Steska: Pater Gabrijel Gruber; Izvestja muzejskega društva za Kranjsko, XV. zv. 1 in 2, str. 41—46. V. Kopatin: S. J. G. Gruber S. J. in njegov prekop, Kronika slovenskih mest I. 1934, str. 8 in 9. Glonar: Gruber Gabrijel, SBL I. knjiga, str. 268 in 269. — 35. Diarium coll. S. J. labacensis 1651—1792: 5. VI. 1768: P. G. Gruber mechanic exp. primus profesor Labaci hodie advenit. — 36. Iv. Slokar: Zgodovina obrtnega šolstva v Ljubljani do l. 1860; rkp MA, str. 3—7. — 37. Pray tam. — 38. Glonar: Gruber Gabrijel, SBL I. knjiga, str. 268 in 269. — 39. DAS: Prezidialni spisi, konvolut 455; Gruberjevo poročilo z dne 4. aprila 1785. —

40. Iv. Slokar: Ljubljanske opekarne, str. 14, rkp MA. — 41. V. Steska: P. Gabrijel Gruber, Izvestja muzejskega društva za Kranjsko XV. zvezek 1 in 2, str. 41—46. — 42. Iv. Slokar: Zgodovina obrtnega šolstva, str. 3—7, rkp MA. — 43. Glonar: Gruber Gabrijel, SBL I, str. 268 in 269. — 44. Mittheilungen des Musealvereins für Krain 1896, 96. — 45. Glonar: Gruber Gabrijel, SBL I, str. 268 in 269. — 46. Vrbovec: Die wohlhöbl. landesfürstl. Hauptstadt Laibach, Laibach 1886, str. 55. — 47. Bleiweis: Mittheilungen des Musealvereines für Krain 1855; Slokar: Zgod. obrt. šolstva, str. 3—7, rkp MA. — 48. V. Steska: Pater G. Gruber, Izvestja muz. društva za Kranjsko, letnik XV, zv. 1 in 2, str. 41—45. — 49. V. Kopatin: S. J. G. Gruber in njegov prekop; Kronika slovenskih mest I; str. 8 in 9. — 50. Ustno prof. Mole. — 51. SBL, str. 268—269.

PREŠERNI NA VRHNIKI

RAFAEL OGRIN

Ko govori Fr. Kidrič v svoji razpravi »Prešerni od konca XV. do srede XIX. stoletja« o gospodarskih talentih med Prešerni, pravi, da sta bila najznamenitejša med njimi Jurij (1772—1847), trgovec v Trstu, in Janez (1769 do 1814), posestnik na Brezovici pri Ljubljani. Ohranilo se je menda sporočilo, nadaljuje, da sta bila brata in doma nekje okoli Brezij na Gorenjskem, vendar se to po matičnih knjigah menda ne da dokazati. To pa ne drži.

Po rojstni knjigi radovljiške fare so se rodili v Zabreznici št. 6 pri Španu, staršem Tomažu in Neži Prešeren otroci:

20. februarja 1765 Matija (ne Matevž),

15. maja 1767 Marija Magdalena,

8. maja 1769 Janez Nepomuk,

9. aprila 1772 Jurij.

Domačija je bila podložna graščini v Begunjah. Najstarejši sin Matija je prevzel dom in bil oče Franceta Justa Prešerna (1808—1864), pesnikovega prijatelja in posestnika na Bledu. Francetova mati je bila Katarina Hafner. Drugi otroci so šli po svetu. Marija se je poročila 28. februarja 1791 na Rodinah z Janezom Kokajlem, rojenim v Logatcu okrog leta 1764 in posestnikom na Vrhnikih št. 177 (danes Cankarjev trg št. 11). Prinesla mu je za doto 1800 gld kranjske veljave. Janez se je poročil 20. junija 1791 (ne 1790) s svojo malo sestrično Marijo Pezdir, rojeno Legat, posestnico in gostilničarko pri Škandru na Brezovici pri Ljubljani. Jurij je odšel v Trst in začel tam trgovati.

Tudi oče Tomaž je preživel zadnja leta na Brezovici in tam umrl 8. maja 1803, star 73 let.

Janez Kokajl je imel na Vrhnikih poldrugo kmetijo in hiši št. 177 in 180. Posestvo je bilo podložno graščini na Bokalcah. Na Vrhnikih se je rodila 23. novembra 1796 hčerka Marija Ana. Oče je že naslednje leto 7. aprila 1797 umrl za jetiko, hčerka mu je sledila 25.

marca 1798. Posestvo je podedovala Marija Magdalena. V svojem testamentu z dne 26. novembra 1805 je zapustila vrhniško posestvo svojim trem bratom Matiji, Janezu in Juriju.

Marija Kokajl je umrla 1. decembra 1805 v Ljubljani, Gradišče št. 52.

Brezovški Janez je izplačal svojemu bratu Matiji 2000 gld, brat Jurij pa je svoj delež odstopil njemu in njegovim otrokom. Tako je postal Janez leta 1808 edini posestnik vrhniške kmetije. V svojem testamentu z dne 16. maja 1814 je zapustil brezovško posestvo svojemu sinu Francu, posestvo na Vrhnikih in Logu pa sinu Janezu.

Janez ml. je umrl že leta 1824. Njegovo premoženje je podedovala njegova mati, ki ga je predala svojemu sinu iz prvega zakona, Antonu Pezdirju.

Tako so gospodarili Prešerni na Vrhnikih od leta 1797 do 1832.

Bratranca, Janezov sin Franc, ki je podedoval brezovško posestvo, in Matijev sin Franc, posestnik na Bledu, sta imela stike z Vrhniko tudi po ženah.

Brezovški Franc se je poročil z Marijo Kotnik, rojeno 25. avgusta 1809 na Verdu pri Vrhnikih, blejski Franc pa z njeno nečakinjo Amalijo. Marijina sestra Ana Kotnik, rojena 14. julija 1802, se je poročila s sodnikom Mertličem v Bistri. Tu se jima je rodila 16. januarja 1823 hči Amalija. Mertlič se je pozneje preselil kot graščinski upravnik na Bled, kjer je blejski Franc spoznal Amalijo in se z njo 1845 poročil. Njena sestra Marija Gabrijela pa se je poročila s svojim bratrancom, znanim mecenom Francem Kotnikom na Verdu pri Vrhnikih.

Blejskemu Francetu so rekli »bogati Prešeren«. Vendar je bilo njegovo bogastvo le navidezno. Leta 1857 je kupil kopališče v Želečah št. 21 za 21.000 fl. Ob njegovi smrti 1864 je bila ta posest zadolžena preko kupne cene; štiri leta pozneje je bila na prostovoljni

dražbi prodana in na osnovi odstopne in prisodilne listine prepisana na Jožefa Lukmana iz Ljubljane. Žena Amalija se je, kakor pripoveduje Prešernova Lenka, preselila nato v Ljubljano.

Kidrič je v svoji razpravi Amalijo preostro obsodil. Gotovo je, da njen zakon ni bil srečen. Ona mlada, mož pa 15 let starejši in jetičen. Zato ni čudno, če se je Amalija devet mesecev po moževi smrti vnovič poročila. Nikakor pa ni mogoče trditi, da je Amalija »izmaknila« svojemu sinu Gabrielu 20.000 gld, ki mu jih je oče zapustil za študij.

Podlaga za to trditev je Jakob Alešovec, ki pripoveduje v svojih spominih »Kako sem se jaz likal« takole:

»Po koncu šolskega leta sem šel na Bled k svojemu prijatelju Gabrielu, ki je tedaj dovršil osmo šolo. Med letom mu je umrl oče, njegova mati pa se je drugič omožila. Gabriel se je nadejal bogate dediščine, pa ni bilo iz vsega nič, akoravno mu je oče rekel, ko je ležal na smrtni postelji, da ima zanj spravljenih 20.000 gld v obligacijah. Z Gabrielom sva iskala in premetala vse kote, da bi dobila te obligacije. Dobila sva pač v biblioteki po knjigah nekaj stotakov, obligacij pa ne, čeprav je oče povedal Gabrielu, kje so. Nato sva napravila potovanje po Koroški, Štajerski in Kranjski, kar je trajalo čez tri tedne. Imela sva se prav

dobro, ker je imel Gabriel dosti drobiža. Konec septembra se napraviva v Ljubljano. Pobrala sva vse, kar je imelo zanj kako vrednost in se peljala z dvema konjema v kočiji do »Slona«. Tam je dal Gabriel kočijažu petak za pot nazaj, konje in kočijo pa je pridržal kot edino dediščino in oboje pozneje prodal za par sto goldinarjev.«

Dogodek jasno kaže, da je bil Gabriel zelo razvajen edinček, ki bi nikdar ne dokončal medicinskega študija, če bi dobil denar v svoje roke. Tako pa ga je mati s tem denarjem izšolala.

Gabriel je služboval kot zdravnik na Turškem in si je 1872. leta, 28 let star, sam vzel življenje. To gotovo ni storil iz obupa nad materjo, ki je bila tedaj že osem let drugič poročena.

Z njim je služboval na Turškem zdravnik dr. Jenko, oče zdravnice dr. Jenko-Groyerjeve. Ta je pripovedoval, da je bil vzrok samomora neka Rusinja, ki ga je zavrnila. Morda pa je bil tudi neozdravljivo bolan kot njegov oče.

OPOMBE

Viri: Farni arhivi Radovljice (v Skofijskem arhivu v Ljubljani), Breznice, Brezovice in Vrhnike. — Zemljiške knjige graščine Bokalce in gospostva Bled ter graščinski arhiv Bokalc (vse v Državnem arhivu LRS v Ljubljani).

Literatura: Fr. Kidrič, Prešerni od konca XV. do srede XIX. stoletja (ČJKZ VI 1927). — Jakob Alešovec, Kako sem se jaz likal (Izbranih spisov III. del, 1910, str. 77 sl.). — Tomo Zupan, Kako Lenka Prešernova svojega brata, pesnika, popisuje.

